

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА ФАКУЛЬТЕТ СХІДНИХ МОВ**

Кафедра японської мови і перекладу

**ЯПОНСЬКА ПИСЕМНІСТЬ ДО ВИНИКНЕННЯ КИТАЙСЬКОГО
ПИСЬМА НА ТЕРИТОРІЇ ЯПОНІЇ: ГІПОТЕЗИ ІСНУВАННЯ**

Курсовий проєкт

з напряму підготовки

035.069.02 Мова і література (японська)

4 курс, МЛЯб-1-21-4.од,

Вітязь Софії Олександрівни

Науковий керівник:

к. філ. н., доцент, завідувач кафедри японської мови і перекладу

Комісаров К.Ю.

Київ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1	5
1.1 Історичний контекст виникнення писемності на території Японії	5
1.2 Знаки епохи богів або «камійо моджі» як найперша писемність Японії	9
1.3 Критичний аналіз гіпотез про існування японської писемності до китайського впливу. Основні погляди вчених щодо камійо моджі	11
1.4 Камійо моджі в націоналістичних рухах та їхня сучасна роль	12
РОЗДІЛ 2	15
2.1 Аналіз літературних джерел. «Хоцума Цутае» та його зв'язок із камійо моджі	15
2.2 Порівняльний аналіз фонетики камійо моджі та старояпонської мови	16
2.3 Фонологічні особливості камійо моджі 神代文字	19
2.4 Порівняння фонологічних ознак камійо моджі та манйогани	20
2.5 Порівняльний аналіз камійо моджі з іншими системами писемності	23
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31

ВСТУП

Питання про існування автохтонної японської писемності до запозичення китайських ієрогліфів до сьогодні залишається однією з найбільш дискусійних тем у японському мовознавстві та історії. Протягом століть традиційно вважалося, що писемність у Японії з'явилася лише після активного культурного впливу Китаю в IV–V століттях нашої ери. Однак низка дослідників і прихильників альтернативних теорій припускають, що в Японії могли існувати власні системи знаків ще до офіційного впровадження китайських ієрогліфів. Археологічні знахідки, аналіз ранніх японських текстів та історичних джерел дозволяють висувати різні гіпотези щодо можливого існування прото-письма або ритуальних символічних систем. Особливо важливими в цьому контексті є загадкові камійо моджі (神代文字) або «символи епохи богів», які деякі історики вважають давнім японським письмом, що згодом було витіснене або навіть навмисно знищене.

Актуальність дослідження обумовлена не лише прагненням зрозуміти витоки японської писемності, а й важливістю культурної ідентичності та незалежного розвитку Японії. Сам факт існування подібного феномену як камійо моджі вказує на прагнення Японії до індивідуалізму та культурної ідентичності. У створенні писемності лежать спроби знайти та утвердити самосвідомість японської держави та націоналізму.

Метою нашого дослідження є пошук відповідності між гіпотезами про походження камійо моджі та офіційно визнаною японською історією. У роботі розглянуті основні погляди вчених з цього питання, а також проаналізовано історичні аспекти становлення писемності на теренах Японії.

Ми ставимо перед собою такі *завдання дослідження*:

1. Описати історичний контекст виникнення писемності в Японії — проаналізувати періоди Джьомон, Яйой і ранню Ямато-державу, а також вплив китайської та корейської культур на формування перших письмових систем.

2. Ознайомитися з концепцією камійо моджі (神代文字) — з'ясувати її походження, вживання в релігійному дискурсі та історичних текстах розкрити зв'язок з системою футомані.

3. Проаналізувати позиції японських і зарубіжних дослідників щодо автентичності камійо моджі — зіставити наукову та псевдонаукову аргументацію, вивчити погляди нативістських шкіл.

4. Провести порівняльний аналіз фонології камійо моджі та старояпонської мови — виявити відповідність або невідповідність звукової системи символам, представленим у камійо моджі.

5. Порівняти камійо моджі з іншими системами писемності — зокрема з манйоганою, хіраганою, катаканою, хангилом і індійським письмом брахмі, щоб оцінити структурну схожість та можливі запозичення.

6. Сформулювати висновки про культурну, лінгвістичну та історичну значущість концепції камійо моджі — з'ясувати, чи можна її розглядати як історичний факт, або як продукт ідеологічної міфотворчості.

Об'єкт дослідження — розвиток писемності в Японії.

Предмет дослідження — гіпотези щодо існування писемності в Японії до запозичення китайських ієрогліфів.

До **методів дослідження**, використаних у цьому дослідженні, можна віднести такі методи:

Аналіз — дослідження наукових джерел, археологічних матеріалів та історичних текстів, які висвітлюють питання доієрогліфічної писемності в Японії.

Синтез — узагальнення отриманих даних для формування цілісної картини можливих форм писемності в Японії до запозичення китайських ієрогліфів.

Порівняльний метод — зіставлення гіпотетичних форм доієрогліфічної писемності Японії з ранніми писемностями інших культур та манйоганою для виявлення можливих спільних рис чи впливів.

Експертне оцінювання — аналіз думок істориків, археологів та лінгвістів щодо можливого існування японської писемності до впливу Китаю.

Апробація тез на тему «Ідея автохтонного письма у Японії: мовознавчий аналіз системи камійо моджі» відбулася на III Всеукраїнському форумі молодих сходознавців у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка 16 квітня 2025 року.

РОЗДІЛ 1

1.1 Історичний контекст виникнення писемності на території Японії

Дослідження слід розпочати з історії виникнення писемності на теренах Японії. Офіційно вчені підтвердили проживання людей на японських землях в період пізнього палеоліту, що тривав десятки тисяч років. Його замінила епоха дзьомон (8000 — 3000 рр. до н.е.), коли архіпелаг населяли протоайни — переселенці з Південно-східної Азії. У цей час була створена унікальна кераміка і антропоморфні фігурки, які називались «Догу». Ці фігурки за зовнішнім виглядом деякі дослідники порівнюють з зображеннями космонавтів. Культура дзьомон не характеризувалась особливими технологіями, обмежуючись гончарством та музикою. Незважаючи на знайдені догу та багатство глиняних виробів, знахідок писемності у цей період немає. Однак призначення та значення артефактів залишається предметом гіпотез [17].

По закінченню періоду дзьомон, а саме близько 4000 років тому, японські острови заселили представники південно-монголоїдної раси. В останні століття до н.е. мігранти зі Східної Азії, рятуючись від насильницьких конфліктів, переселилися до Японії. Вони вважаються предками сучасних японців. Цей період називають періодом яйой (IV ст. до н.е. — III ст. н.е.). Археологами було знайдено багато витончених виробів цього періоду, зокрема бронзових дзеркал, мечів та магатама — вигнутих нефритових намистин. Ці артефакти відігравали важливу роль у культурі яйой і стали основою для Трьох божественних скарбів Японії, регалій Імператора Японії, символом його посади і влади, які за легендою передані богинею сонця Аматерасу своєму онуку Нінігі, нащадки якого заснували династію японських Імператорів.

Перші свідчення використання письма в Японії датуються I століттям нашої ери, коли на території архіпелагу з'являються артефакти з китайськими написами. Серед них були мечі, дзеркала, монети та печатки. Контакт з китайською культурою вперше офіційно задокументований у «Книзі Пізньої Хань» (後漢書) і датується 57 роком н.е.. У ній згадується, що володар японської країни «На»

отримав від китайського імператора золоту печатку. Китайська хроніка Вей, датована 275 роком нашої ери, є першим описом Японії, визнаним сучасними академічними істориками (А. Сасеї, Д. Бентлі, Д. Кіддер). У ній описується країна Яматай, якою правила королева-жриця Хіміко. Ця країна стала васалом Китаю [2, с. 46].

За свідченнями китайських джерел III ст., Люди Ва (карлики), так називали тогочасних японців, харчувалися сирою рибою, овочами та рисом, подаючи їх на бамбукових тацях, плескали в долоні під час релігійних обрядів (цей звичай в Японії дійшов до нашого часу) і споруджували земляні оборонні вали навколо селищ. У суспільстві людей Ва того часу підтримувалися відносини васал-сюзерен, був організований збір податків, створені сховища зерна і ринки. Люди Ва також влаштовували траур по покійним.

Однак незважаючи на перші знайдені артефакти I ст. н.е., китайська мова не була активно впроваджена у японське суспільство до V ст. н.е.. Наприкінці IV ст. — початку V ст., корейські вчені з держави Пекче привезли китайські книги та познайомили японських правителів із системою письма. З V століття з'являються перші японські написи, створені самими японцями з використанням китайського письма. Ці написи були знайдені на металевих артефактах і, як правило, містять інформацію про виробника предмета та час його виготовлення.

Слід зауважити, що спершу китайські ієрогліфи не використовувалися для запису текстів японською мовою. Тогочасні тексти записувалися китайською мовою. Згодом з'явилася система канбун (漢文), яка використовувала китайські ієрогліфи і китайську граматику, але вже містила діакритичні знаки, які позначали послідовність ієрогліфів для читання їх японською мовою. Перші визнані твори Японії були створені у період Асука з 538 по 710 рр. н.е., але на сьогодні збереглися лише дуже короткі речення та написи з них. У цю епоху Японія перебувала під сильним впливом буддизму та іноземної міграції.

Перші японські хроніки, які збереглися до наших днів, були створені у період Хейан.

Одна з хронік, «Ніхон Шьокі» (日本書紀) була написана китайською мовою, у тісній імітації китайського історичного стилю. Вона розповідає про історію Японії від початку світу і охоплює імператорське правління до 679 р. н.е.. Іншим важливим історичним текстом є «Коджікі» (古事記), який був написаний за вісім років до «Ніхон Шьокі». Текст має лише один варіант, написаний канбуном. Цей твір має схожі теми та розповідає багато історій, що і у Ніхон Шьокі. Середньовічні історики вважали його марною підробкою, але історик на ім'я Норінага Мотоорі довів справжність історичного тексту. Мотоорі розпочав революцію в японській історіографії, яка підтвердила важливість імператора і, зрештою, стала основою для реставрації Мейджі 1868 року.

Цитуючи Е. Морроу [13, с. 27]: «Уважне вивчення державних документів показує, що навіть коли ці розповіді створювались приблизно в 700 році нашої ери, інші, давніші тексти були покинуті або знищені».

За словами історика К. Сакая навіть походження цих історій є досить загадковим. Припускається, що процес створення відомих нам сьогодні розповідей включав багато переглядів та переписів. Це може бути причиною сумнівів у точності офіційної історії [13, с. 30].

Перед тим, як перейти до гіпотез з приводу писемності Японії, слід заглибитися у релігію та японські традиції до того, як мова та міфологія змішались з китайськими. Одна з концепцій, яка звернула увагу на це питання, називається «Ко-Шінто» (古神道) і відноситься до анімістичної релігії Японії періоду дзьомон, яка вважається основою сучасного синтоїзму. Пошук слідів Ко-шінто почався з «Реставрації Шінто» в період Едо, метою якої було позбутися будь-яких іноземних ідей та світоглядів з Шінто (зокрема, посилаючись на буддизм). Деякі рухи, які стверджують, що відкрили цей первісний спосіб мислення, — це Оомото та Ідзумо-ояшіроцьо.

Нижче наведені елементи Ко-шінто, які походять з вивчення мови «Коджікі» та «Ніхон Шьокі», і які не з'являються в жодній китайській філософії:

1. У Ко-Шінто нинішній світ, відомий як «уцушію» контрастує з вічним світом або «токойо».
2. Всі люди мають тамаші, що означає розум, серце або душа.
3. Тамаші без тіла називається мітамою. Ті, чиї тамаші мають природу камі, називаються мікото.
4. В епоху Камі, Землею правили камі, чиї форми були схожі на людей, але мали чисті серця і говорили мовою котодама [13, с. 50].

У ранній японській літературі немає записів про «чистий» Ко-шінто. У цей період її рідна релігія вже змішалася з даосизмом і буддизмом. Середньовічний розвиток означав, що синтоїзм був інтегрований у буддійську символіку.

Дослідження Ко-шінто почалися одночасно з дослідженнями раннього буддизму. У цю епоху японські ритуали та святині «очищалися» від своєї релігійної природи і перетворювалися на національні форми. Цей процес сьогодні називається «державним синтоїзмом». Релігійні учасники почали шукати походження цих форм у примітивній «релігії природи». Ранні фольклористи, такі як К. Янагіта, також шукали власне-японську традицію.

Онісабуро Дегучі, засновник Оомото, був надзвичайно впливовим дослідником Ко-Шінто в імперський період. Він вплинув майже на всі сучасні лінії Ко-шінто, за винятком лінії Такума Хіса. Його дослідження тривають і сьогодні. Вони часто пов'язані з айкідо та іншими бойовими мистецтвами.

Вважається, що стародавні японці уявляли собі душу у формі кулі, яка називається тамаші. Також вони вірили у небесне, далеке царство над Землею, тому що описи цього в «Коджікі» не нагадують китайську міфологію. Слід зауважити, що єдиний археологічно підтверджений аспект Ко-Шінто це футомані.

Футомані — традиційна синтоїстська система ворожіння, в якій майбутнє передбачалося за малюнком тріщин, утворених нагріванням лопатки оленя. Вважається, що ця практика могла з'явитися ще до появи ворожіння за допомогою черепахи, яка була взята з Китаю. Археологічні дані свідчать про те, що футомані виник в період джьомон.

Футомані описується на самому початку «Коджікі» та «Ніхон Шьокі». Коли богам Ідзанаі та Ідзанагі не вдалося створити дитину, вони піднялися із земного царства до небесного, а небесні камі виконали футомані, щоб зрозуміти, що пішло не так. Коли Аматарасу ховалась в скельній печері, камі Футотама виконала ворожіння, яке «Ніхон Шьокі» називає футомані, і яке, за словами «Коджікі», передбачало смаження плечової кістки оленя та спостереження за тріщинами, які утворюються.

1.2 Знаки епохи богів або «камійо моджі» як найперша писемність Японії

Гіпотези про існування японської писемності безпосередньо пов'язані з футомані. За часів середньовіччя з'явилося вірування про те, що стародавні камі Японії мали власну корінну систему письма для проведення ворожінь. Символи, якими могли користуватися камі називають «камійо моджі» або «джіндай моджі» (神代文字).

Існування камійо моджі вперше було встановлено у великому коментарі XIII століття до «Ніхон Шьокі» під назвою «Шяку Ніхонгі» (釈日本紀). Після коментарів до історії про футомані стверджується, що камійо моджі з провінції Хідзен (肥前国), нині префектури Нагасакі та Сага, все ще можна знайти в імператорській бібліотеці. Отже, із самого початку камійо моджі не є лише гіпотезою, але стверджується, що вони все ще присутні в Японії. У пізнішому коментарі до «Ніхон Шьокі», написаному у 1527 році Нобукато Кіохарою, зазначено, що сценарій епохи камі був прихований. Окрім того, налічується близько п'ятнадцяти тисяч нерозповсюджених символів.

За словами дослідника Е. Морроу, автор цієї книги був поважним ученим, який писав історичний трактат і не мав жодних очевидних причин вставляти хибні статистичні дані у свою книгу [13, с. 57].

У новітній час концепція давнього письма стала частиною релігійного дискурсу, зокрема в межах синтоїзму, й інколи впливала навіть на політичні й адміністративні процеси. Однак більшість японських лінгвістів поставилися до

цієї теорії критично. Після Другої світової війни дослідження Такао Ямади, який заперечував існування автохтонної писемності в Японії до китайських ієрогліфів, призвели до того, що питання автентичності камійо моджі втратило академічну актуальність.

Попри втрату наукової актуальності в сучасній лінгвістиці, концепція камійо моджі залишається важливим предметом досліджень в історії ідей, оскільки відображає інтелектуальні й культурні тенденції раннього нового періоду та є частиною процесу формування японської національної свідомості.

Якщо вважати, що давньояпонська система письма існувала, постає питання, чому та яким чином могли безслідно зникнути стародавні тексти? Разом з тим, відкритим питанням залишається створення канбуна для запису текстів японською мовою.

Відомий дослідник японської класики та синтоїзму періоду Едо А. Хірата, досліджуючи це питання, описав легенду родини Урабе — давнього роду віщунів. Згідно з нею, камійо моджі було відомо принаймні кільком грамотним старійшинам аж до початку VI століття. У той момент буддизм був представлений Японії, і могутні клани прийняли Будду як іноземну духовну силу, могутнішу, ніж місцеві камі. Перший буддистський імператор Кінмей, який правив у 539-571 рр. н. е., заборонив камійо моджі та наказав своєму придворному Токіва но Імураджі переписати стародавню японську літературу китайськими ієрогліфами. З цієї причини старійшина клану Інбе, який писав історію під назвою «Когошой» (古語拾遺), навмисно стверджував у 808 році, що в минулі часи не існувало писемності, а слова та вчинки людей запам'ятовувалися виключно на словах. Якщо хтось і знав про існування старого письма, існувала заборона писати про це [8, с. 67].

Від тієї епохи до періоду Едо здобуття освіти в Японії було тісно пов'язане з буддизмом. Це зумовило поширене переконання, що Японія не мала власної системи писемності до приходу буддизму, а вся її літературна культура походить виключно з Китаю. Навіть зараз Китай називає себе «Серединною державою» (中国), що символізує його центральне місце у світовій цивілізації. Лише з прибуттям західних купців, місіонерів і колонізаторів поступово було спростовано уявлення

про Китай як про центр світового культурного простору. Ця зміна сприяла відродженню інтересу до вивчення й усвідомлення унікальності японської культури.

1.3 Критичний аналіз гіпотез про існування японської писемності до китайського впливу. Основні погляди вчених щодо камійо моджі

Камійо моджі (神代文字) — це система знаків, яка, за окремими твердженнями, існувала в Японії до запровадження китайських ієрогліфів. Відомості про ці знаки зустрічаються в історичних текстах, релігійних артефактах та усних переказах, а їхні зразки знаходять на амулетах і святинях по всій країні. Деякі джерела пов'язують камійо моджі з підпільними групами періоду Едо, зокрема ніндзя, які могли використовувати їх для шифрування повідомлень. Також існують згадки про таємні сувої та записи на бамбукових листках, що передавалися серед синтоїстських жерців.

Однак питання автентичності камійо моджі стало предметом наукових дискусій, які тривають з XVII століття. Більшість сучасних дослідників схиляються до думки, що ці знаки є порівняно пізнім феноменом, створеним уже після поширення китайської писемності в Японії. Наукова спільнота вважає їх або спробою штучної реконструкції давнього письма, або свідомою фальсифікацією, здійсненою в момент їх відкриття. Це викликає питання щодо походження камійо моджі та їхньої ролі в культурному дискурсі Японії.

У контексті японського нативістського (кокутаку) руху камійо моджі набули символічного значення як ймовірна автохтонна писемність, що протиставлялася китайській культурній традиції. Прихильники цієї концепції, зокрема представники школи національних студій XVIII – XIX століть, сприймали камійо моджі як доказ унікальності японської цивілізації. На їхню думку, ця писемність мала сакральний характер і могла бути використана для підтвердження міфологічного походження японської культури та її мовної самобутності [15].

Водночас значна частина науковців дотримується альтернативної точки зору. Вони вважають, що в ранній Японії відсутня потреба в писемності, оскільки

передача знань здійснювалася переважно усним шляхом. Вони наголошують на традиційній ролі усної культури, у якій істина сприймалася безпосередньо, а не через письмову фіксацію. Крім того, окремі дослідники висловлювали припущення, що впровадження китайських ієрогліфів призвело до змін у сприйнятті японської мови, перетворивши її з гнучкої усної системи на більш формалізовану письмову структуру.

Попри загальне заперечення автентичності камійо моджі академічною спільнотою, це явище залишається важливим предметом дослідження в історії ідей. Воно відображає культурні та ідеологічні дискусії щодо походження японської писемності та національної ідентичності, а також демонструє механізми конструювання історичних наративів у різні періоди розвитку японської культури.

1.4 Камійо моджі в націоналістичних рухах та їхня сучасна роль

У XIX – XX століттях камійо моджі знову набули популярності, оскільки їх активно використовували в націоналістичних дискурсах, спрямованих на утвердження японської ідентичності. У цей період ідеологічне протиставлення китайському впливу та буддизму стало важливим елементом формування японської державної політики та культурної самоідентифікації. Камійо моджі, які вважалися «споконвічно японською» писемністю, використовувалися як символ самотності японської культури, на противагу китайським ієрогліфам, що розглядалися як запозичення.

Ці ідеї набули особливої популярності в період кампанії проти буддизму, відомої як хаїбуцу кішяку (廃仏毀釈), яка активізувалася наприкінці XIX століття. Вона була спрямована на відродження синтоїзму як державної релігії та духовного фундаменту Японії, що призвело до масового руйнування буддійських храмів — загалом було знищено близько 40 тисяч святинь. У цьому контексті камійо моджі стали не лише культурним артефактом, а й ідеологічним інструментом, що підкреслював унікальність японської цивілізації, вільної від зовнішніх впливів.

Під час Тихоокеанської війни японський дослідник К. Сакай стверджував, що камійо моджі є найдавнішою писемністю у світі, прирівнюючи його до іврити,

а також заявляв, що імператор Японії має право на світове панування. Його ідеї знайшли підтримку серед військових чиновників і політичних діячів того часу.

Дослідження вказують на можливий зв'язок між поглядами Хірати Ацутане та Кацутокі Сакая. Ацутане також вважав, що Японія призначена для світового панування, і, на його думку, камійо моджі могло бути основою для письма сіддхам, яке використовувалося в буддистських текстах.

У сучасній Японії синтоїзм і буддизм співіснують, а сприйняття китайських ієрогліфів як чужорідного елемента втратило актуальність. Камійо моджі майже повністю зникли з ужитку і маловідомі сучасним японцям. Їхній образ зберігається переважно в езотеричній літературі та нью-ейдж спільнотах, які приписують їм містичні або зцілювальні властивості, що, ймовірно, пов'язано з їхнім історичним зв'язком із синтоїстськими віруваннями.

Попри сумніви щодо їхньої автентичності, камійо моджі залишаються важливим історико-культурним феноменом, що відображає процеси формування японської національної самосвідомості. Навіть якщо вони не були реальним письмом стародавніх японців, їхня роль у націоналістичних рухах XIX–XX століть підкреслює значущість історичних наративів у конструюванні культурної ідентичності Японії.

У період Хейан Інбе но Хіронарі в «Когошюй» писав, що Японія не мала власного письма до впровадження ієрогліфів. Водночас «Шяку Ніхонгі» Урабе Канетаки, написана в період Камакура, згадує можливе існування давньої японської писемності.

Протягом періоду Едо було знайдено кілька текстів, написаних камійо моджі, що викликало нову хвилю дискусій. Деякі науковці, такі як Е. Каїхара, М. Камоно і Н. Моторі, заперечували автентичність цього письма. Водночас інші, зокрема А. Хірата, Ш. Цуруміне та Н. Очіай, підтримували ідею його існування.

Остаточна точка зору на камійо моджі сформувалася після публікації Ямади Йошіо (1875–1958), яка називалась «Трактат про так звані камійо моджі» (いわゆる神代文字の論, 1953), де він довів, що всі відомі зразки цієї писемності є новітніми фальсифікаціями. Проте деякі дослідники, як-от Ямашіта Хісао, Іване

Такаші, Міцумацу Макото та Іто Сатоші, аналізували цей феномен у контексті культурного сприйняття та його ролі в ідеології Хірати Ацутане.

Висновки до першого розділу:

У розділі представлено аналіз історичного контексту виникнення писемності на території Японії. Досліджено, що процес становлення письма в країні безпосередньо пов'язаний з зовнішніми культурними впливами, зокрема китайськими. Офіційно, активне впровадження письма почалося лише з V століття, коли Японія отримала доступ до китайських текстів завдяки контактам із корейською державою Пекче. Надалі китайська система письма адаптувалася до японської мови, що зрештою призвело до виникнення систем канбун, манйогани та пізніше — хірагани й катакани.

Гіпотези про існування автохтонної японської писемності до впливу Китаю, зокрема концепція камійо моджі, на сьогоднішній день не знайшла широкої підтримки серед наукової спільноти. Більшість дослідників розглядають їх як фальсифікації, що виникли у середньовічний та ранній новий періоди як складова релігійних або націоналістичних течій. Водночас камійо моджі становлять інтерес для історії ідей, адже відображають важливі аспекти формування японської культурної ідентичності, уявлень про автохтонність і сакральність мови.

Дане питання потребує подальших наукових досліджень, адже на даний момент неможливо дійти остаточного висновку щодо достовірності цього виду писемності. У контексті подальшого дослідження виникнення писемності в Японії важливо враховувати не лише історико-лінгвістичні джерела, а й релігійні, міфологічні та фольклорні аспекти, що дозволяють глибше осмислити взаємозв'язок між письмом, культурною пам'яттю та національним самовизначенням.

РОЗДІЛ 2

У цьому розділі здійснюється аналіз літературних джерел та взаємозв'язку камійо моджі з іншими системами письма, зокрема у порівнянні зі старояпонською мовою. Метою даного дослідження є з'ясування, яка з двох основних наукових позицій на сьогодні є найбільш обґрунтованою з огляду на сучасний стан археологічних та лінгвістичних свідчень.

2.1 Аналіз літературних джерел. «Хоцума Цутае» та його зв'язок із камійо моджі

«Хоцума Цутае» (ホツマツタエ) є одним із небагатьох текстів, нібито написаних камійо моджі. Цей твір поділений на три частини: «Книгу Неба», «Книгу Землі» та «Книгу Людини», і складається з 40 айя (розділів). Його міфологічний зміст має спільні риси з «Коджікі» та «Ніхон Шьокі», проте містить альтернативні версії міфів, наприклад, представлення Аматерасу як чоловічого божества.

Точна дата створення «Хоцума Цутае» залишається невідомою, але дослідники вважають, що його зміст було сформовано у період Едо. Найстаріша відома копія цього тексту, датована 1903 роком, зберігається в Меморіальному музеї Тоджю. Однак існують непрямі докази того, що деякі частини «Хоцума Цутае» могли існувати ще у XVIII столітті.

Рукописи «Хоцума Цутае» використовують три типи письма: камійо моджі як оригінальний шрифт, катакану та канбун — для тлумачення змісту. Відомо кілька рукописних варіантів, зокрема ті, що зберігаються в храмі Хійоші та бібліотеці Кабінету міністрів Японії. Ці тексти демонструють різницю в оформленні: рукопис храму Хійосі написаний у традиційному розмірі 5–7 складів, тоді як версія Кабінету міністрів є коментарем, що цитує «Ніхон Шьокі» [19, с. 5].

Деякі дослідники відносять «Хоцума Цутае» до феномену ранньомодерної міфології. Ямашіта Хісао визначає цей термін як систему нових інтерпретацій конфуціанських, буддистських і народнорелігійних традицій. «Хоцума Цутае»

містить мотиви, що пов'язують його з військовими міфами та синтоїстськими ритуалами очищення (大祓, оохарае), що може свідчити про його створення у пізній період Едо.

Камійо моджі залишається об'єктом дискусій серед науковців. Хоча більшість дослідників вважають їх новітнім міфом, вони продовжують відігравати важливу роль у культурних уявленнях Японії. «Хоцума Цутае» поєднує міфологію, історію та національну ідеологію. Його вивчення дозволяє зрозуміти механізми створення і трансформації міфів у японській культурі.

2.2 Порівняльний аналіз фонетики камійо моджі та старояпонської мови

Японська мова поділяється на чотири головні лінгвістичні періоди: старояпонська (до VIII ст.), рання середньояпонська (IX - XIII ст.) , пізня середньояпонська (XIII - XVII ст.), сучасна японська від XVII ст. [3, с. 9].

Аналізуючи появу та достовірність існування камійо моджі (神代文字), ми маємо звернути увагу на старояпонську мову. Фонологія старояпонської мови (上代日本語) є важливим аспектом японського мовознавства, що дозволяє реконструювати структуру мови періоду Нара (VIII ст.) та раніше. Попри поширене уявлення, що японська мова не зазнала значних змін із часів старояпонської мови, мовознавчий аналіз виявляє низку трансформацій, які сформували сучасну японську мову. Зокрема, виділяють два основні внутрішні етапи змін — фонологічні, які відбулися в період ранньосередньояпонської мови, та граматичні — у пізньосередньояпонському періоді. Окрім цього, слід враховувати зовнішні впливи: вплив китайської — у періоди старояпонської та ранньосередньояпонської, та європейської культури наприкінці новояпонського періоду [3, с. 10].

Старояпонська мова — це мертва мова, якою користувалися в періоди Асука та Нара. Однією з її характерних рис є помітна відмінність вокальної системи порівняно з сучасною японською. Зокрема, у старояпонській виявляється гармонія

голосних, яка є типовою для мов алтайської сім'ї, тоді як сучасна японська такого явища не має.

У сучасній японській мові існує п'ять фонем для голосних звуків: /a/, /i/, /u/, /e/ та /o/. Натомість у старояпонській розрізняли два типи фонем для голосних звуків /i/, /e/ та /o/: так звані кооруй (тип А: /i₁/, /e₁/, /o₁/) та оцуруй (тип В: /i₂/, /e₂/, /o₂/). Таким чином, загалом у старояпонській налічувалося вісім голосних: /a/, /i₁/, /i₂/, /e₁/, /e₂/, /o₁/, /o₂/ та /u/ [3, с. 14].

Фреллесвіг пропонує транскрипцію: і - wi, уе - е і wo - о. Таким чином, старояпонська мова мала складну вокальну систему, що включала більше голосних, ніж у сучасній японській мові. Крім того, у старояпонській мові відсутні звуки уї та wу, хоча вони могли існувати у певних діалектах [10, с. 3].

Старояпонська мова, в свою чергу, представлена у найдавніших японських текстах, таких як «Коджікі», «Ніхон Шьокі» та «Манйошю» (万葉集).

У ранній старояпонській мові були різні склади, показані на рис. 1, ілюстровані одним репрезентативним символом манйогани для кожного складу [3, с. 16].

Манйогана — спосіб запису японської мови за допомогою китайських ієрогліфів, якою була написана «Манйошю» — найдавніша поетична антологія.

Table 2.1 Orthographically distinct syllables in early *OK*

阿 a	加 ka	我 ga	左 sa	射 za	多 ta	陀 da	奈 na	波 pa	婆 ba	麻 ma	夜 ya	良 ra	和 wa
伊 i	支 ki ₁	祗 gi ₁	之 si	自 zi	知 ti	遲 di	爾 ni	比 pi ₁	鼻 bi ₁	美 mi ₁		利 ri	為 wi
宇 u	貴 ki ₂	疑 gi ₂						肥 pi ₂	備 bi ₂	未 mi ₂			
	久 ku	具 gu	須 su	受 zu	都 tu	豆 du	奴 nu	布 pu	夫 bu	牟 mu	由 yu	流 ru	
衣 e	家 ke ₁	牙 ge ₁	勢 se	是 ze	天 te	田 de	尼 ne	平 pe ₁	弁 be ₁	壳 me ₁	延 ye	礼 re	恵 we
	氣 ke ₂	義 ge ₂						戸 pe ₂	倍 be ₂	米 me ₂			
於 o	古 ko ₁	吳 go ₁	蘇 so ₁	俗 zo ₁	刀 to ₁	度 do ₁	努 no ₁	富 po	煩 bo	毛 mo ₁	用 yo ₁	路 ro ₁	乎 wo
	許 ko ₂	其 go ₂	曾 so ₂	叙 zo ₂	止 to ₂	特 do ₂	乃 no ₂			母 mo ₂	余 yo ₂	呂 ro ₂	

Рис. 1. Склади японської мови передані символами манйогани.

Старояпонська мова зберігла різні так звані кооруй (тип А) і оцуруй (тип В) склади, які злилися при переході до ранньосередньояпонського періоду. Різниця у цій праці позначена індексами «1» і «2». Таким чином, два різні склади

старояпонської мови, представлені, серед інших, 売 і 米 відповідно, називаються me1, (кооруй me) і me2, (оцуруй me). Згодом вони злилися у сучасне «ме».

Нижче ми наведемо декілька прикладів, які відображають цю різницю:

家 — ke1 — дім

気 — ke2 — повітря, дух

女 — me1 — жінка

目 — me2 — око

Фонемічно відмінність між складами коо- та оцу-, як правило, стосується постконсонантної частини кожного складу. Це розрізнення пояснюють тим, що постконсонантна частина, тобто голосний, могла мати іншу якість — наприклад, відрізнитися за довготою, тональністю або походженням.

Однак, незважаючи на те, як часто говорять про орфографічну відмінність між складами коо- і оцу-, важливо розуміти, що в старояпонській не було «двох видів» /i/, /e/ або /o/, так само, як у класичній грецькій мові було багато видів «і». Ранньосередньояпонські звуки /i/, /e/ та /o/, кожен представляє результат злиття двох різних звуків старояпонської мови.

Різниця між складами коо- та оцу- зникла з мови під час переходу до ранньосередньояпонського періоду і не відображена в системах хірагани та катакани. Оскільки кожен склад старояпонської мови міг бути представлений різними символами манйогани, ця відмінність не була помітною для пізніших поколінь читачів, і фактично вона була остаточно відкрита лише на початку двадцятого століття Хашімото Шінкічі, одним із видатних японських лінгвістів і філологів.

Після того як Хашімото вперше звернув увагу на цю орфографічну відмінність, її мовознавче тлумачення стало центральною темою в дослідженнях фонології старояпонської мови. Це питання й досі викликає зацікавлення та суперечки серед дослідників. Через те, що сучасна японська орфографія не має зручного способу передати цю різницю, вона здебільшого залишається поза

увагою поза межами лінгвістичної спільноти. Ймовірно, частково це пояснюється відсутністю єдності в поглядах на її фонематичну природу, що є прикритим, адже це заважає повноцінному сприйняттю звукової структури поезії старояпонського періоду.

В старояпонській мові розрізнялося вісімдесят вісім складів (див. рис. 1.). З огляду на це, дане дослідження має на меті з'ясувати, як фонологія старояпонської мови знаходила своє відображення в камійо моджі як стародавній писемності.

2.3 Фонологічні особливості камійо моджі 神代文字

У зразках камійо моджі зазвичай представлено близько 50 символів, що відповідає кількості складів у традиційній японській годжюон (五十音). Така система символів вказує на силабічну (а не фонемну) організацію письма. Кожен знак репрезентує один склад, який зазвичай має структуру [приголосний + голосний] або лише голосний (наприклад: а, і, у, е, о).

В якості прикладів наведемо декілька видів камійо моджі, а саме:

Рис. 3. Камійо моджі, писемність Вошіте

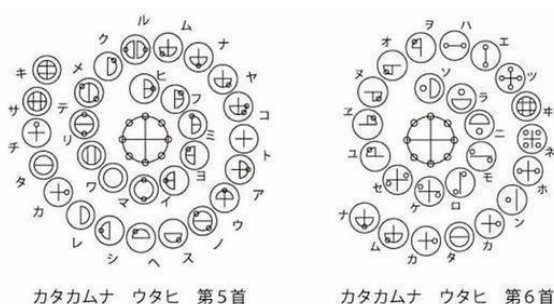

Рис. 4. Камійо моджі, писемність Катакамуна

【神代文字】 神代文字日文							
히	ひ	로	ろ	인	を	헐	へ
히	ふ	라	ら	타	た	테	て
미	み	네	ね	하	は	노	の
요	よ	시	し	크	く	마	ま
이	い	기	き	머	め	스	す
미	む	르	る	카	か	아	あ
나	な	유	ゆ	우	う	세	せ
파	や	이	ゐ	인	お	어	ゑ
코	こ	트	つ	하	え	호	ほ
토	と	아	わ	리	に	레	れ
모	も	르	ぬ	사	さ	하	け
치	ち	소	そ	기	り		

Рис. 5. Камійо моджі, писемність Ахіру

Згідно з реконструкціями, у старояпонській мові існувало вісім голосних фонем: /a/, /i₁/, /i₂/, /e₁/, /e₂/, /o₁/, /o₂/, /u/ [3, с. 9]. У наведених камійо моджі (див. рис. 3, рис. 4, рис. 5) не спостерігається жодних спроб розрізняти подвійні варіанти голосних /i/, /e/, /o/. Це свідчить або про спрощення фонології, або про незнання глибинних рис давньої мови тим, хто укладав ці системи.

Усі символи камійо моджі мають чітку відповідність до одного складу, аналогічно японським хіраґани та катакани.

Кожен знак використовується для передачі фонетичного значення, що зближує камійо моджі з силабаріями, подібними до катакани та хіраґани, які утворилися значно пізніше і є прикладами японської мови середньояпонського періоду.

2.4 Порівняння фонологічних ознак камійо моджі та манйогани

Для глибшого розуміння фонетичної структури камійо моджі доцільно порівняти її з манйоганою (万葉仮名) — однією з перших письмових систем, що відображала японську мову за допомогою китайських ієрогліфів на фонетичному рівні. Манйогана широко використовувалась у VIII столітті, зокрема в антології

«Манйошю», і фіксувала усю фонологічну складність старояпонської мови, включно з вокалічними варіантами.

Манйогана намагалася передати японську мову фонетично точно, використовуючи різні китайські ієрогліфи для позначення одних і тих самих звуків. Наприклад, для складу «то» використовувались різні знаки залежно від типу голосного (порівняйте 乙類 to_2 з 甲類 to_1). Це дозволяло розрізняти фонологічні нюанси, які втрачені у сучасній мові.

Нижче наведено приклади, які відображають цю різницю:

母 [чит. to_1]

毛 [чит. to_2]

Натомість камійо моджі, як, наприклад, у системі Ахіру моджі, не фіксує цих різниць — кожному складу відповідає єдиний символ, без розрізнення вокалічних типів. Наприклад, для складу «то» може використовуватись лише один знак, незалежно від типу голосного.

Манйогана — система з множинними варіантами для одного складу, що відображало багатство фонології тогочасної мови. Такий підхід є показником високої фонетичної гнучкості.

Камійо моджі ж, як видно з наведених зображень, є системою з фіксованою кількістю знаків — зазвичай від 48 до 50, що відповідає сучасному годзюон. Це вказує на адаптацію до пізнішої форми японської мови, де вісім голосних вже злилися в п'ять.

Потрібно зауважити, що манйогана є історично підтвердженою системою, яку використовували освічені японці періоду Нара. Вона мала не лише літературну функцію, а й закріпила багатство старояпонської мови для нащадків. Камійо моджі, натомість, не мають археологічних доказів використання до періоду Едо. Їх символи не фіксують діалектних або фонологічних варіацій, що характерні для мови VIII століття.

Зважаючи на те, що камійо моджі розглядаються як форма письма Японії до появи китайських ієрогліфів, можна зробити висновок, що саме старояпонська мова з її унікальними особливостями мала б знайти своє лорографічне

відображення в цій писемності. Однак, спостерігається використання лише п'яти голосних звуків замість восьми, що нагадує системи хірагани та катакани.

Порівнюючи фонологічне вираження японської мови в камійо моджі з ранньою середньояпонською мовою (800 — 1200 роки), варто відзначити, що в період пізньої Нара відбувався поступовий процес спрощення та скорочення форм манйогани. Цей процес почався повільно, але набрав швидкості на початку періоду Хейан, що зрештою призвело до розвитку нових видів письма — хірагани та катакани (VIII — IX ст.). Основні фонологічні зміни, які відрізняють старояпонську від сучасної японської мови, сталися протягом цього періоду, залишаючи японську мову наприкінці періоду схожою на сучасну японську фонологічно.

Варто також підкреслити, що немає жодних свідчень існування камійо моджі чи подібних форм письма до середньовічного періоду, що значно знижує ймовірність їх автентичності як частини доісторичного японського письма. Це також підтверджує думку низки науковців, що камійо моджі можуть бути пізнішою вигадкою, створеною в середньовіччі з метою утвердження національної ідентичності.

У ході аналізу було виявлено, що фонологічна структура старояпонської мови з її системою, що налічує вісім голосних, не виявлена в камійо моджі, що оперує спрощеною системою з п'ятьма голосними. Це суперечить гіпотезі про давність та автентичність камійо моджі й натомість підтримує твердження про їхнє пізнє походження. Водночас сам факт існування таких систем, як Ахіру-моджі чи Вошіте, демонструє важливість ідеї автохтонної писемності в культурному самосприйнятті Японії. Камійо моджі позбавлені фонологічної достовірності, однак залишаються цінним джерелом для дослідження ідеологічних уявлень про мову, письмо та національну спадщину.

Зважаючи на це, існує необхідність у подальшому дослідженні цього питання.

2.5 Порівняльний аналіз камійо моджі з іншими системами писемності

У своєму дослідженні «Шіндзі Нічібунден» (神字日文傳) японський мислитель А. Хірата приділив значну увагу аналізу так званої японської системи письма — ніхонбун (日文). Особливе зацікавлення викликала подібність цієї писемності до корейської писемності хангиль. Одним із варіантів письма, який Хірата зустрічав найчастіше, він назвав писемністю Ахіру або Ахіру-моджі (阿比留文字) (рис. 6.). Дослідник висловлював припущення, що саме цей тип письма є найбільш автентичним серед можливих форм давньої японської писемності [11].

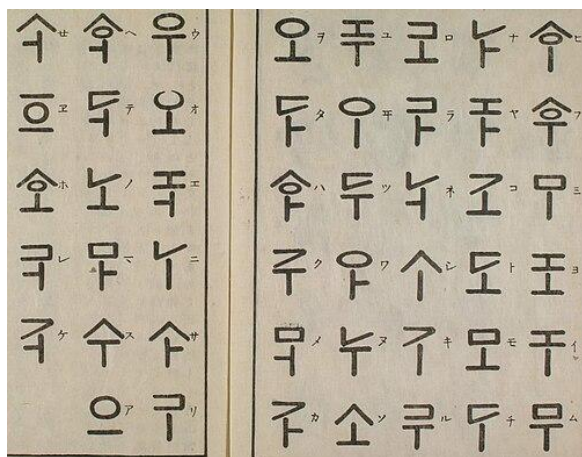

Рис. 6. Камійо моджі, писемність Ахіру (阿比留文字)

До знахідок, пов'язаних з цим типом письма, можна звернути увагу на кам'яні пам'ятники з написами шрифтом Ахіру, розташовані в святилищі Маруно в префектурі Міядзакі, святилищі Міядзава Акагі в префектура Гунма, а також є напис на Досоджіні в місті Азуміно, префектура Нагано (пам'ятник Джіндаю Хонмури). Біля східного підніжжя мосту Івадзу в місті Ава, префектури Токушіма, є пам'ятник «Намазу но Ута», вирізьблений літерами Ахіру.

Однак із позицій сучасного наукового підходу, достовірність писемності Ахіру викликає сумніви. Дослідники зазначають, що дана система має різючу зовнішню подібність до хангиля (рис. 7), що був створений у Кореї в XV столітті під час правління короля Сечжона з династії Чосон.

Vowels

ㅏ	ㅑ	ㅓ	ㅕ	ㅗ	ㅛ	ㅜ	ㅠ	ㅡ	ㅣ
A	YA	AW	YAW	O	YO	OO	YOO	EU or U	I or EE

Consonants

ㄱ	ㄴ	ㄷ	ㄹ	ㅁ	ㅂ	ㅅ	ㅇ	ㅈ	ㅊ	ㅋ	ㅌ	ㅍ	ㅎ
K or G	N	D or T	R or L	M	B or P	S	NG	J	CH	K	T	P	H

Рис. 7. Хангиль

Проект хангиля був закінчений наприкінці 1443 — початку 1444 і був опублікований у 1446 в документі, під назвою «Хунмін Чоним» («Повчання народу про правильні звуки»). Алфавіт було названо за назвою цього документа. Поширений переказ свідчив, що цар Седжон придумав загальний малюнок знаків, побачивши заплутану рибальську мережу. Однак суто фольклорна основа переказу отримала підтвердження після виявлення у 1940 році документа, датованого 1446 роком та під назвою «Хунмін Чоним Харе». Цей документ пояснює форму букв, що позначають приголосні звуки, з позицій артикуляційної фонетики, а форму букв, що позначають голосні, — з позиції філософії інь і ян і гармонії голосних. Якщо припустити, що письмо Ахіру брало свої витоки з корейського хангилю, його поява дратуватиметься після XV ст. У свою чергу, порівнюючи письмо Ахіру з хангилем, ми маємо враховувати один момент: система хангиль має чітко окреслену структуру — це синтетичне письмо, що поєднує приголосні й голосні в один складовий блок, і демонструє конструктивну подібність до індійських алфавітів. Багато лінгвістів вважають, що при створенні хангиля його розробники надихалися письмом Пхаг-па, яке базувалося на тибетському письмі і мало спільні риси з індійськими абугідами.

Схожість між камійо моджі (включно з варіантом Ахіру) та хангилем також підкреслювали японські дослідники, зокрема Томо Нобутомо у своїй праці «Каріджі Хонмацу» і Ямада Такао в «Теорії так званих божественних символів».

Порівнюючи камійо моджі з хангилем та іншими писемностями, помітно, що аргументи щодо автентичності камійо моджі значною мірою базуються не на

археологічних чи текстуальних доказах, а на візуальній подібності та культурному прагненні довести існування споконвічного японського письма. Це свідчить про наявність елементів національного міфотворення в дослідженнях XIX століття.

Аналізуючи ці два вида писемності (рис. 6 та рис. 7), ми можемо помітити беззаперечну схожість символів.

Подібність також наявна з індійськими брахмами (рис. 3).

+	𑀓	𑀕	𑀗	𑀙	𑀛	𑀝	𑀟	𑀡	𑀣
ka	kha	ga	gha	ṅa	ca	cha	ja	jha	ṇa
[kə]	[kʰə]	[gə]	[gʱə]	[ŋə]	[cə]	[cʰə]	[jə]	[jʱə]	[ɳə]
𑀥	𑀦	𑀧	𑀨	𑀩	𑀪	𑀫	𑀬	𑀭	𑀮
ṭa	ṭha	ḍa	ḍha	ṇa	ta	tha	da	dha	na
[ṭə]	[ṭʰə]	[ḍə]	[ḍʱə]	[ɳə]	[tə]	[tʰə]	[də]	[dʱə]	[nə]
𑀱	𑀲	𑀳	𑀴	𑀵					
pa	pha	ba	bha	ma					
[pə]	[pʰə]	[bə]	[bʱə]	[mə]					
𑀹	𑀺	𑀻	𑀼	𑀽	𑀾	𑀿	𑁀	𑁁	𑁂
ya	ra	la	va	śa	ṣa	sa	ha	ḷa	
[jə]	[rə]	[lə]	[və]	[ʃə]	[ʂə]	[sə]	[hə]	[ɭə]	

Рис. 8. Індійські брахмі, приголосні.

Схожість, звичайно, набагато менша, ніж між хангилем та письмом «Ахіру». Виникнення брахм було з період з 3 ст. до н. е. по 5 ст. н. е., і на нашу думку, з дуже низькою ймовірністю могло прямо вплинути на японську та корейські системи писемності того часу. Шляхом торгівлі та культурним обміном, особливо буддизмом, брахмі поширилося до Шрі-Ланки, Південно-Східної Азії, а потім і до Китаю. Священні тексти буддизму спочатку були на санскриті та писалися з використанням письма брахмі або його похідних. Можна припустити, що стародавні японські ченці та вчені могли бачити індійські тексти, особливо під час перекладів з китайської мови, і таким чином міг бути штучно створений новий вид писемності під назвою Ахіру. Він не зазнав розповсюдження через існування китайської писемності на теренах Японії. Навіть припускаючи, що це могло бути правдою, письмо Ахіру не можна віднести до автентично японського письма.

Ми також маємо взяти до уваги той факт, що фонетика Ахіру нагадує сучасну японську мову, хоча відомо, що стародавня японська мова відрізнялася від сучасної. Ми можемо порівняти фонологічне вираження японської мови у письмі

Ахіру з ранньосередньояпонською мовою 800 — 1200 років. Під час пізнього періоду Нара відбувся поступовий процес спрощення та скорочення форм манйогани, спочатку повільно, але набираючи швидкості на початку періоду Хейан, що зрештою призвело до розвитку писемності хірагани та катакани. Основні фонологічні зміни відбулися протягом цього періоду, залишивши японську мову наприкінці періоду фонологічно схожою на новояпонську мову, що простежується у письмі Ахіру.

Важливо також, що жодних свідчень про існування письма Ахіру до середньовічного періоду не виявлено, що знижує ймовірність його автентичності як частини доісторичного японського письма.

Висновки до другого розділу

У другому розділі було здійснено порівняльний аналіз фонологічних особливостей камійо моджі та інших систем писемності, зокрема манйогани й старояпонської мови. Дослідження засвідчило, що камійо моджі не відображає тієї складної вокальної системи, яка притаманна старояпонській мові, зокрема відмінностей між кооруй та оцуруй типами голосних. У той час як манйогана демонструє спробу точного фонетичного відтворення звуків VIII століття, камійо моджі характеризується уніфікованою структурою знаків, подібною до сучасної годзюон, що, ймовірно, свідчить про її виникнення у пізніший період.

Аналіз «Хоцума Цутае» та системи Ахіру-моджі показав відсутність достовірних археологічних підтверджень їхнього існування до середньовіччя. Більше того, подібність Ахіру-моджі до корейського хангиля та відсутність відображення старояпонських фонологічних рис наводять на думку про їх можливу вторинність або навіть штучне походження.

Зіставлення камійо моджі з іншими системами письма дозволяє дійти висновку, що, попри її символічну вагу в культурній ідеології Японії, зокрема у період націоналістичних рухів, її фонетична та хронологічна структура не підтверджує гіпотезу про її давнє походження. Водночас камійо моджі залишаються важливим об'єктом для аналізу культурного наративу та

ідеологічних конструкцій, пов'язаних із питаннями автохтонності та національної ідентичності.

Як висновок, ми погоджуємося з думкою вчених щодо пізнішого виникнення цього виду писемності. А. Хірата був значним прихильником націоналістичних ідей, що могло сформувати його погляд на цю писемність як автентичну.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження було проаналізовано широкий спектр джерел, гіпотез і культурно-історичних контекстів, пов'язаних із можливим існуванням японської писемності до впровадження китайських ієрогліфів. Результати свідчать про те, що це питання не тільки лінгвістичне, а й тісно пов'язане з питанням культурної самосвідомості, національної ідентичності та ідеологічних прагнень японського суспільства у різні історичні періоди.

По-перше, ретроспективний аналіз історичних етапів розвитку Японії — від періодів дзьомон та яйой до формування державності в періоді Ямато — виявив брак беззаперечних археологічних або документальних підтверджень існування розвиненої писемності до контакту з Китаєм. Хоча культура футомані та символічні елементи на артефактах, таких як догу, можуть свідчити про певну протописьмову практику, вони не утворюють повноцінної знакової системи у звичному розумінні писемності.

По-друге, найбільш популярною гіпотезою, що стосується автохтонної писемності Японії, є концепція камійо моджі. І хоча згадки про ці символи наявні у середньовічних коментарях до історичних текстів, таких як «Шяку Ніхонгі» чи «Когошуй», більшість сучасних дослідників дійшли висновку, що відомі зразки цієї писемності є або пізніми фальсифікаціями, або продуктами культурної реконструкції, створеними в контексті націоналістичних прагнень епохи Едо та Мейджі. Ми погоджуємося з їх точкою зору.

Особливу увагу в дослідженні приділено порівняльному фонетичному аналізу старояпонської мови та системи камійо моджі. Встановлено, що старояпонська мова мала складну вокальну систему з вісьмома голосними та протиставленнями кооруй і оцуруй, а камійо моджі (зокрема письмо Ахіру, Вашіте, Катакамуна, проаналізовані в цій роботі) базуються на моделі з п'ятьма голосними та наближені до п'ятдесяти складів, аналогічно сучасній системі

годзюон. Відсутність фіксації глибоких фонологічних розрізень у камійо моджі свідчить про її пізніше створення у японському суспільстві.

Також значну увагу було приділено політичному та ідеологічному виміру використання камійо моджі у період XIX–XX століть. У контексті націоналістичних рухів і синтоїстської реставрації, ця система письма набула сакрального та символічного статусу. Її використовували для підкреслення унікальності японської культури, зокрема в протиставленні китайському впливу. Такий підхід був характерним для таких вчених як А. Хірата, і навіть військових діячів, які вважали камійо моджі підтвердженням божественного походження японського імператора.

Не менш важливим є також порівняння камійо моджі з іншими писемностями Східної Азії. Виявлена подібність із корейським хангилом та індійським письмом брахмі викликає питання про ймовірні запозичення або штучні реконструкції, що більше підриває гіпотезу про автохтонне походження цього письма. У більшості випадків відсутність археологічних свідчень, давніх текстів або згадок до періоду Едо не дозволяє визнати ці системи як достовірні залишки докитайської писемності.

Водночас не можна ігнорувати роль таких гіпотез у формуванні культурного наративу. Навіть якщо камійо моджі ніколи не існували як система письма, сам факт їхнього відкриття та популяризації є цінним джерелом для вивчення національної міфотворчості, історії ідей та духовного життя японського суспільства. Вони є свідченням того, як нації прагнуть віднайти власні витоки, ідентичність і довести свою унікальність через історичні наративи.

Таким чином, на основі проведеного аналізу доходимо до кількох ключових висновків:

1. Камійо моджі не є науково доведеним прикладом доісторичної писемності Японії. Всі наявні зразки датуються пізнішими періодами, а спроби реконструкції часто мають ідеологічне або релігійне підґрунтя.

2. Фонетичні невідповідності між старояпонською мовою та структурою камійо моджі свідчать про те, що ця система не могла виникнути в епоху, коли японська мова ще зберігала свою складну фонологічну систему.

3. Попри критику з боку академічної спільноти, камійо моджі зберігають важливу роль як культурний феномен, що відображає спроби утвердження японської самобутності, особливо в епохи ідеологічної трансформації.

4. Подальші археологічні відкриття та міждисциплінарні дослідження можуть у майбутньому змінити уявлення про витоки японської писемності. Сучасні технології аналізу стародавніх текстів, дослідження артефактів або нові методи датування мають потенціал пролити нове світло на давню історію Японії.

Зрештою, незалежно від того, чи існувала автохтонна писемність у Японії до ієрогліфів, сам факт існування цієї дискусії свідчить про глибоку культурну рефлексію японського суспільства, а також про його прагнення до збереження й осмислення власного культурного спадку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Beasley, W. G. (2000). *The Japanese experience: A short history of Japan*. University of California Press.
2. Brown, D. M. (Ed.). (1993). *The Cambridge history of Japan: Volume 1. Ancient Japan*. Cambridge University Press.
3. Frellesvig, B. (2010). *A history of the Japanese language*. Cambridge University Press.
4. Gaul, C. (2019, February 14). Spirit scripts: Japan's mysterious outcast alphabets. Medium.
URL: <https://medium.com/@chrisgaul/spirit-scripts-japans-mysterious-outcast-alphabets-5b3ea905fc> (дата звернення 17.03.2025)
5. Hall, J. W. (Ed.). (1988). *The Cambridge history of Japan: Volume 2. Heian Japan*. Cambridge University Press.
6. Hansen, W. (2016). Japanese nationalism and cultural memory: Creating memories of a native Japanese writing system. *Concentric: Literary and Cultural Studies*, 42(1), 1–28.
7. Heibonsha. (n.d.). Jindaimoji [神代文字]. In Revised New Edition: World Encyclopedia [改訂新版・世界大百科事典]. JapanKnowledge.
URL: <https://japanknowledge.com/introduction/keyword.html?i=998> (дата звернення 07.04.2025)
8. Hirata, A. (1819). Shinji Hifumiden [神字日文傳]. National Institute of Japanese Literature.
URL: <https://kokusho.nijl.ac.jp/biblio/100164681/6?ln=ja> (дата звернення 17.04.2025)
9. Kishin, M. (n.d.). About Katakamuna. Makarita Japan.
URL: <https://en.makaritajapan.com/about-katakamuna> (дата звернення 20.04.2025)
10. Li, W. (2020). Sequential voicing in Old Japanese. *Diachronica*.

11. Machida, K. (n.d.). Shinji Hifumiden (神字日文傳) by Hirata Atsutane. TUFs I-Moji Project. Tokyo University of Foreign Studies.
URL: <http://www.aa.tufs.ac.jp/i-moji/tenji/syousai/B11.html> (дата звернення 29.04.2025)
12. Miyake, M. H. (2003). Old Japanese: A phonetic reconstruction.
13. Morrow, A. (2014). The sacred science of ancient Japan: Lost chronicles of the gods. Bear & Company. Rochester.
14. Omniglot. (n.d.). Brahmi script.
URL: <https://www.omniglot.com/writing/brahmi.htm> (дата звернення 20.03.2025)
15. Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2018). The Kokugaku (Native Studies) school.
URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/kokugaku-school/> (дата звернення 20.03.2025)
16. The Editors of Encyclopaedia Britannica. (n.d.). Hangul: Korean alphabet. Encyclopaedia Britannica.
URL: <https://www.britannica.com/topic/Hangul-Korean-alphabet> (дата звернення 24.03.2025)
17. The Editors of Encyclopaedia Britannica. (n.d.). Jōmon culture. Encyclopaedia Britannica.
URL: https://www.britannica.com/topic/Jomon-culture?utm_source= (дата звернення 24.03.2025)
18. Yamamoto, T. (Ed.). (1990). The Cambridge history of Japan: Volume 3. Medieval Japan. Cambridge University Press.
19. Yoshida, Y. (2022). Significance of military power in the Jindai moji text Hotsuma Tsutae — With a focus on Susanoo and Yamato Takeru.
20. Yoshida, Y. (2009). 神代文字の思想—ホツマ文献を読み解く. Heibonsha, 2009. 159 c.
21. 与左衛門, & 角大師. (2020). アワ歌に秘められた意味とは.

URL: <https://jyomon-shinseikikagaku.hateblo.jp/entry/アワウタに秘められた意味>
味 (дата звернення 20.03.2025)